

RÁKÓCZI HÍRLEVÉL

Greguss Imre: Rákóczi lovon

**Boross Vilmos :9. fejezet: A gaétai rablófészek
Jelentkezés a Rákóczi-órára**

A győrvári csata

Kuruc költészet: Bónis Ferenc meghalt hazájáért

Pályázati felhívás

Rákóczi-emlékhelyek Kárpátalján

Hol halt meg Vak Bottyán ?

II. Rákóczi Ferenc 1704. április 19-én Nagykátán írt levele (részlet)

II. Rákóczi Ferenc Élete

9. fejezet: A gaétai rablófészek

Első kötet

Rákóczi Ferencnek most már több oka volt utazni. Feledni a mély gyászt, mely ifjú és szerelmes szívét érte s tanulmányozni Olaszhon műkincseit, világhírű építményeit.

A florenczi víg társaságból, melyben igen jól érezte magát, elmaradt. Hiába hívták, csalogatták a virágváros festői szépségű hölgyei, csak búcsúzni jelent meg közöttük.

Két hónapi florenczi időzés után Genuát, a hatalmas olasz kikötővárost, Turint, Milánót, Piacenzát, Anconát és Lorettót, a híres búcsújáró helyét látogatta meg.

Lorettóból a hajdani világvárosba, Rómába ment.

Rómában heteket töltött. A Forum Romanum, vagyis a régi Róma maradványait apróra átkutatta. Tanulván Róma történetét, lelki szemei előtt felelevenedtek a hajdani világváros fénynapjai, s képzelete a múltak nagyságaival benépesítette az enyészetnek indult romokat. Míg a fényes múltakon, Róma egykori nagyságán merenget a szívén tátongó seb sajtása csillapult, könnyei, melyeket Magdalénáért hullatott, felszáradtak.

Naponta eljárt a Szent Péter templom óriási bolthajtásai alá is. A templom közepén Szent Péter sírja áll s e felett a főoltár. Rákóczi e szent sírhoz járt naponta imádkozni, csöndes pihenést és édes álmokat kérve a darmstadti kriptában pihenő Magdaléna hercegnő számára.

Pedig ugyanekkor Darmstadti Magdaléna szerelmes szívvel, remény és kétség között gondolt reá, imádkozott ő is, hogy térjen mielőbb vissza épségben és egészségben.

Szegény Magdaléna hercegnő boldog álmodozásában nem is sejtette, minő szerencsétlenséget zúdított reá kedves rokona — Eleonóra császárné.

Rákóczi Ferenc római tartózkodása alatt kihallgatást kért XII. Innocentius pápától, s ez fejedelmi rangjának megfelelő tiszteességgel fogadta, többféle kitüntetésben részesítette s búcsúzáskor két cédrusfa-ládácskát ajándékozott neki, telve szentek ereklyéivel.

Rómából Nápolyba ment. Azt mondják, hogy aki Nápolyt látta, meghalhat, mert annál szebbet életében nem lát többé. Nápoly a tenger partján fekszik, vidéke elragadóan bájos, felette örök tavasz mosolyog. Midőn Rákóczi Nápolyban járt, a Vezúv tűzhányó hegy épen kitörésben volt. Az ifjú fejedelmet nem hagyta nyugodni tudásvágya, felmászott a Vezúvra s egészen a forrongó és dühöngő kúp csúcsáig, a kráter közelébe hatolt.

Nápoly egyik zárdájában Szent János vérenek megújuló csodáit mutogatták. Rákóczi ezt is megnézte, de — mint emlékirataiban mondja — „hitetlen kíváncsisággal és inkább kandi, mint áhítatos szemekkel” nézte.

Úgy látszik, a fejedelem vallásos érzülete daczára, nem volt barátja a csudáknak, nem ült fel a vallással üzérkedő szent férfiak meséinek.

A milyen bájos és szép Nápoly fekvése és vidéke, olyan elfajult és erkölcstelenek voltak népei. A történelem, de maga Rákóczi Ferenc is megbotránkozva emlékezik meg a nápolyi lakosság elpuhultságáról és végtelen erkölcsi romlottságáról.

„Csakis az Isteni gondviselés örökösének köszönöm — írja Rákóczi emlékiratában — hogy az utcákon démonokként sétáló és minket szemtelenül hívogató cicomás hölgyek csábításainak, útítársaim példájára, áldozatul nem estem.”

Ezenkívül Dél-Olaszországban a brigantaggio ekkor legnagyobb virágzásban volt.

A csapatostul bujkáló rablók támadásai miatt Rómától délre csak nagyobb társaságban és fegyveres szolgák kíséretében lehetett utazni.

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

Az ifjú fejedelem nem rettegett e rabló csapatoktól, sőt többször említette, hogy óhajtana ilyenekkel összeke-
rülni, legalább megmutatná nekik, hogy milyen bátor a magyar.

Ez az óhajtása — váratlanul ugyan — de csakhamar teljességbe ment.

Nápolyon innen, félszigetképen a tenger hullámaiba benyúló magas sziklába vájva és vágva áll a híres Gaétai vár.

Rákóczi azt a nevezetes várat is megtekinteni akarta. Kíséretéből tíz lovas, Badinyi és Antonió az olasz szolga, mentek vele.

Valamennyien lóháton és jól felfegyverkezve voltak.

Útjuk szoroson a tengerparton vezetett el. Egyik oldalon meredek hegyek, sűrű erdők emelkedtek.

Hosszú útjukban alig találtak néhány utassal. Ezek illedelmesen köszöntötték a lovasokat s békességben folytatták útjukat tovább.

Alkonyodott. A gaétai vár még jó két órai járásra lehetett. A piros napgolyó lassan elmerült a tenger hullámaiba s alig hagyott maga után néhány vörös tűzkévé. Ezek is szertefoszlottak az égboltozaton, melyen az alkony beálltával sűrű, nehéz felhők kezdtek tornyosulni.

A tenger felett — éjszokról — hideg, nedves szél süvöltött végig. A hullámok haragosan hánykódtak, s mind magasabbra és magasabbra emelkedtek egymáson.

A tenger belseje megmozdult. Zúgott, háborgott, kavargott, mintha ezer és ezer pokoli szörnyeteg dült volna gyomrában.

Az elsötétült, beborult égboltozaton villám cikázott végig. A tenger hulláma kicsapott az országútra, a szomszédos erdő rémesen zúgott, fái hajlongtak, recsegték, ropogtak.

Rákóczi és kísérete látott már elég vihart. Szorosabbra fogták a kantárszárat, ruhájuk gallérját felhúzták, fegyvereiket csövel lefelé fordították s ügettek tovább, hogy mentül előbb a várba jussanak.

A viharzó tenger fölött megeredt az ég. Esett az eső, mintha minden felhő ketté szakadt volna az égen. A villám cikázva hasítgatta a felhőket, az ég dörgött, a tenger viharzott, bűgött, ordított.

— Remek idő, Nápoly vidékén ritkán élvez az ember ilyent, mondá Rákóczi Badinyinak, ki valami harcias kurucnótát dúdolgatott.

— Az ám, fenség, pompás idő! Viszonzá Badinyi. Magam is szeretem, legalább nem puhulunk el, mint a nápolyi fehérszék.

Aztán a háborgó tengerre mutatott, melyet éppen akkor világított be néhány cikázó villám.

— Azok is jól mulathatnak, folytatta Badinyi, Eszeveszetten táncoló bárka, embereket is látok rajta.

— A szél és hullámverés ide, a partfelé hozza szolt Rákóczi, midőn a nevelője által mutatott hánykódó bárkát észrevette. Várjuk meg, míg a vihar parthoz veri.

— Bevárhatjuk, hanem azzal is később érünk célhoz.

— Éjfél előtt csak odaérünk.

— Várjunk, fenség.

Rákóczi és kis csapata megállott. Csuumom vizesek voltak valamennyien. Ruháikról, lovaikról patakzott a víz. A hegyoldalba húzódtak és várták a tajtékzó habok felett táncoló bárkát.

A bárka, mint parányi, dióhéj táncolt a haragvó tengeren. Recsegett, ropogott minden bordája. A rajta levő sötét alakok erősen dolgoztak. Evezőkkel, csákányokkal óvták a felfordulástól.

— Lehetetlen, hogy épségben partot érjen, jegyezte meg Rákóczi, nagy figyelemmel kísérve a bárka minden mozdulatát.

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

— Nagyon valószínű, hogy széjjel megy az egész hajó s a benne levők a vízbe hullnak, szólt Badinyi. Fájdalom, mi nem segíthetünk a szerencsétleneken.

— Esetleg a parton ápolás alá vehetjük őket.

— Csak oda érjenek. Valóban istenítélethez hasonlít ez az idő.

A bárkát egy nagy széláramlat mintegy húsz-huszonöt ölnyire sodorta a parthoz.

Rákóczi leszállította lovasait s a parthoz rendelte őket.

— Kiáltsatok kötélért! Mondá a fejedelem. Ha kötelük van és felénk dobják, még megmenthetjük őket.

Rákóczi emberei a bárkában levők felé kiáltozni, kezdtek.

Ezek meghallották és megértették a kiáltozókat. Szerencséjükre kötelekkel ellátták magukat, s alig hallották meg a felajánlott segítséget, két oldalról is iparkodtak a part felé kötelet dobni.

Rákóczi emberei megragadták a köteleket s mind a tízen teljes erejükből vontatni kezdték a bárkát.

A kísérlet sikerült. A bárka csakhamar partot ért.

Ámde milyen nagy volt Rákóczinak és embereinek csodálkozása, midőn a parthoz vágódott bárkából nyolc sötét fegyveres alak ugrált ki, kilencedik alakot, melynek körvonalairól sötétben is meglátni lehetett, hogy nőszemély, egyik fegyveres ölében vitte.

A nyolc sötét, fegyveres alak bandita volt, a kilencedik pedig egy elrabolt nő, az áldozat.

A banditák szó és beszéd nélkül futásnak eredtek. A hegyoldalon elterülő erdő sűrűjébe rohantak be, figyelem és válasz nélkül hagyva minden kérdést, minden szót, mit Rákóczi és csapata hozzájuk intéztek vagy utánuk kiáltoztak.

— Lóra, fiuk! Parancsolá Rákóczi. Aztán hajrá, utánuk! Ezek olasz banditák, az áldozat egy hölgy, kétszeres kötelességünk őket úzóbe venni és a hölgyet megmenteni.

— Utánuk! Kiáltoztak a derék magyar fiuk s pillanat alatt lóra pattanva, a banditák után vágattak. A kis csapat élén maga a fejedelem száguldott nevelőjével együtt.

A meredek hegyoldalban elterülő erdő rengetegjében pokoli sötétség volt. A kis csapat csak idáig száguldhatott. Az erdőben lépésben haladhattak tovább, a lovak így is ijedeztek, horkoltak, szűkültek.

A banditák ismerték az utat, otthon voltak az erdő rengetegjében s gyorsan haladtak előre. Rákóczi csapata az erdőben visszhangzó lépések zaja után igazodott. Nem tudták hová mennek, nem tudták merre vannak, hanem azért bátran előre törtek tovább, egy hölgy életének megmentéséről volt szó, s ez a lovagias magyar előtt sokat jelent.

Pedig a vihar az erdő mélyében volt csak igazán rémes. A pokoli sötétséget a cikázó villámok fénye sem tudta átvilágítani. A szél süvöltött, rázta, tördelte, döngette a faóriásokat. Az erdő vad zúgásában alig tudták kivenni a szaladó banditák futása által okozott zajt. A csapat meg-megállott, figyelt, hallgatózott s így iparkodott folytonosan a menekülők közelében lenni.

Majdnem jó órai keserves és fárasztó út után széles tisztásra értek.

A vihar kissé csillapult, az eső csöndesen esett.

Rákóczi a tisztás egyik sarkában alacsony fakunyhót pillantott meg. A félhomályban alig lehetett kivenni, hogy micsoda.

— A menekülőket elvesztettük. Magunk elől, mondá Rákóczi s lovát megállította. Amott egy kunyhót látok, vajon nem-e oda menekültek?

— Azonnal megtudjuk, válaszolta a lovasok egyike s a kunyhó közelébe ugratott.

Rövid hallgatás után visszakiáltott:

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

— Tompa, elfojtott mozgást és suttogást hallok. Aztán nem várva semmiféle utasítást, válláról lekapta fegyverét és belőtt a kunyhó ablakán. A lövésre egész sortűz felelt. Isteni csoda volt, hogy az ablak előtt álló magyar lovas sértetlen maradt.

— Utánam, tüzet! vezényelt erre Rákóczi s csapatával megrohanta a kunyhót. Ötször tüzeltek a hitvány faalkotmányra s ötször kaptak golyó feleletet.

Két magyar vitéz megsebesült, egy szép paripa oldalba találva, összeesett.

A magyar vitézek erre vérszemet kaptak. Csataláz fogta el valamennyit. Megkerülték a kunyhót, deszka oldalait széles kardjukkal ütötték, verték, zúzták, feszítették. Badinyi pedig nedves dolmánya alatt addig csiszolta a kovát egyik bokorban, míg tüzet tudott gyújtani. Felgyújtotta a bokrot s ennek égő ágaival — a rablófészket.

A nedves deszkák sercegve égtek s pár pillanat alatt lángba borult az egész kunyhó.

Ekkor felnyílott a kunyhó ajtaja. Viharedzett nagyszakállú, marcona alak lépett elő. Fején széles karimájú strucctollas kalpag, vállán az ismeretes kék köpenyeg, kezében puska volt. Az égő kunyhó fénye bevilágította napsütötte barna arcát, s látni engedé sötét szeméinek vad tekintetét. Egy igazi brigantino volt ez az ember, ki a tenger hátán és az erdők rengetegjében nőtt fel s bátran szembe nézett ezer halállal is.

Utána tíz-tizenöt bandita tódult az ajtóba, mindegyik lövésre készen tartott fegyvert emelve arcához.

Az elsőnek kilépett bandita harsány hangon megszólalt :

— Megálljatok, mit akartok itt? Kérdé szigorú nyersséggel.

— Archoz a fegyvert! Kiáltá Rákóczi embereinek s csak azután fordította prüsszögő lovát a bandita felé.

A bandita összehúzta dús szemöldökeit és türelmetlenül nézett a fejedelemre, aki vakmerő bátorsággal szemlélte, mint áll lövésre készen a két csapat.

— Nőt raboltatok, viszonzá Rákóczi férfias eréllyel, s mi e nőt kívánjuk tőletek!

— Úgy látom idegenek vagytok, mondá a bandita.

— Talán hallottad hírért a magyarnak, felelte Rákóczi. Mi azokból az örökös csatákban élő, harcvágyó magyarok közül valók vagyunk.

— Vitézség és vakmerőség dolgában nincs párja az olasz banditáknak, erre figyelmeztetek hetyke lovag!

— Add ki az elrabolt hölgyet, különben azonnal meglátjuk, ki a vitézebb, szólt vissza Rákóczi keményen parancsoló hangon.

— Felszólítalak, távozz innen, különben nem látod többé hazád égboltját. Mi itt a híres gaétai banditák vagyunk, kiket még a törvény sem üldöz. Nevem Cesaro s puszta említésére retteg tőle egész Dél-Olaszország.

— Mi nem rettegünk! A hölgyet, a hölgyet add ide menydörgé Rákóczi.

— Vakmerő, parancsoló szavaidra sem fogyott el még a türelmem, folytatta a bandita, pedig az már nagyon fogytán van. Idegen vagy ez országban S nem tudod, mi az elrabolt hölgyeket vagy utasokat váltságdíj fejében adjuk vissza. Fizess ötszáz aranyat és a hölgyet viheted. A hölgy a hesseni fejedelem leánya, Amália!

— Rohamot! Tüzet! kiáltott e szavakra Rákóczi.

Érces szavát visszaverte az erdő. A magyar csapat mint a villám, neki ugratott a ropogva, recseggve égő kunyhó előtt álló bandáiknak, s mielőtt azok fegyvereiket elsüthették volna, közójük gázoltak és tüzeltek.

A banditák e nem várt támadásra az erdőbe futottak s a fák mögül kezdtek lövöldözni.

Badinyi betört az égő kunyhóba s néhány pillanat múlva karján egy előkelő fiatal és alélt leányt hozott ki.

Badinyi letette őt a pázsitra s elébe állott, nehogy a kemény tüzelésben megsérüljön.

— Badinyi, lóra a hölgygel s menekülni kell vele!

Badinyi, megértette Rákóczit. Ismét ölébe vette a hölgyet, nehéz, de kedves terhével visszaült lovára és neki indult az erdőnek.

Rákóczi körülkerítette a banditákat, egyik sem tudott Badinyi után menni.

Kemény harc fejlődött ki az erdőben. A fák védték mind a két felet, de leginkább a banditákat, kik gyalog voltak. Rákóczi emberei lovaikkal nehezen tudtak az erdő fái közt mozogni. A lelkesedés azonban emberfeletti erőt adott a magyar vitézeknek s az egész Dél-Olaszországban rettegett Cesarót haramia társaival együtt beszorították a sötét erdőbe.

Három sebesülés és egy paripa árán megmentették nem csak az elrablott hölgyet, hanem a magyar vitézség hírnevét is.

A banditák lövöldözés közben elszéledtek, fészük, a fakunyhó porig égett, s Rákóczi vitéz kis Csapatával büszke önérettel érkezett a gaétai vár hatalmas kapuja elé.

A vár bejáratát kivilágították, az őrség fegyverben állott, előre értesültek, hogy Báró Borsheim (Rákóczi álneve) dúsgazdag magyar főúr érkezik a várát megtekinteni.

Badinyi már ott volt. Az udvaron húsz emberből álló csapat készülődött. Ezt Badinyi kérte Rákóczi segítségére.

A rablófészek megtámadása nagy izgatottságba hozta a vár katonaságát. Igen nagy vakmerőségnek tartották.

A banditákat ugyanis nem igen szokták üldözni az olaszok, sőt a nép, a szegénység, rokonszenvezett is velük, menedéket adott számukra, s ott védelmezte őket, a hol lehetett.

Ennek természetesen oka az volt, hogy a brigantino mindig gazdag embereket támadott meg s a rabolt pénz és kincsekkel a szegény népet is segítette.

Nagy kő esett le a szívükről, midőn meghallották, hogy a magyar főúr szerencsésen megérkezett s a banditák ellen nem kell kivonulniuk.

Közbevetőleg megjegyezve nem is sok kárt tettek volna a banditákban.

Rákóczinak első dolga volt Badinyit felkeresni.

A várparancsnok keleti kényelemmel berendezett szobába vezette az ifjú fejedelmet.

A szobában Badinyi és a megmentett hölgy voltak.

A hölgy a pamlagon hátradőlten ült, míg Rákóczi nevelője a pamlag melletti széken foglalt helyet.

A hölgy néma főhajtással fogadta Rákóczi köszöntését.

— Hogyléte felől jövök tudakozódni, fenség, szólt Rákóczi a hölgy előtt udvariasan megállva.

— Köszönöm báró úr, élek, még élek, rebegte a hölgy németül és sírni kezdett.

A kiállott izgatottság és a megmenekülése fölötti öröm akkor tört ki belőle.

— Csillapodjék fenséged, mondá Rákóczi, a veszedelem elmúlt, most nyugalomra van szüksége.

— Mindenekelőtt báró úr, felvilágosítással kell szolgálnom. Én Hohenfels Mária grófnő vagyok. A banditák tévedtek, barátnőmet, Amália hercegnőt akarták nápolyi lakásunk kertjéből elrabolni s engem hurcoltak magukkal.

— Részvétünket ez a körülmény nem csökkenti, udvariaskodott a fejedelem.

Kegyelmes grófnő parancsoljon velünk, mi készséggel rendelkezésére állunk.

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

— Báró úrnak igaza volt, nyugalomra van szükségem. A várparancsnok úr talán lesz olyan kegyes egy női segítséget rendelkezésemre bocsátani s akkor igen nagy köszönettel és mély hálával eltelve felmentem az urakat a további fáradozástól.

— Férfiúi kötelességet teljesítünk, midőn a grófnő ápolásáról gondoskodunk. Azonnal intézkedem, hogy kellő számú női szolgálathoz jusson.

— Egy is elegendő, báró úr, Badinyi felállott.

A grófnő udvarias mosolyt iparkodott ajkaira erőltetni.

— Köszönöm, még egyszer nagyon köszönöm önfeláldozó lovagiasságukat, rebegette remegő hangon s szemei ismét könnybelábadtak.

— Jó éjt, grófnő. Amint ereje visszatért s jobban lesz, kötelességünknek ismerjük kegyelmedet Nápolyba kísérni és hozzátartozóinak átadni.

— Köszönöm... köszönöm... atyám rendkívül hálás lesz kegyességükért.

— A gróf úr megnyugtatására azonnal futárt meneszttek.

— Báró úr, figyelmét és lovagiasságát nem, győzőm köszönni. Megmentett életemért örökre lekötelezettjének, adósának fogom magamat tekinteni.

— Azt igen rosszul cselekedné, grófnő. A magyar ember nem szereti, ha lovagias kötelességéből kifolyó tetteit lekötelezés számba veszik. Örvendünk, hogy kiszabadíthattuk kegyelmedet, iparkodunk még a kínos percek emlékét enyhíteni, de aztán holnap, holnapután elfeledjük az egészet, csupán személyes ismeretségünk emlékét őrizzük meg.

A grófnő Rákóczira nézett.

Tekintete azt súgta, hogy a fejedelem udvarias szavai szíve mélyéig hatnak.

— A magyarokról eddig csak kegyetlen és vad dolgokat hallottam, szólt kis szünet után a német grófnő teljes őszinteséggel. Ha minden magyar ember olyan, mint önök, akkor sok valótlanságot híresztelnek róluk.

— Úr és szolga, gazdag és szegény egyaránt nemesen gondolkodik és érez Magyarországon. Szíve nyílt, jelleme tiszta és egyenes, tetteiben vitéz, lovagias és nemes. Ilyen az én nemzetem, kegyelmes grófnő.

— A gaétai rablófészekben ma azt fényesen igazolták az urak. Elmondom hazámban és mindenütt, ahol ezentúl megfordulok, hogy milyen a magyar.

— Találkozásunk emlékét ennél szebben nem örökítheti meg a kegyelmes grófnő. Azonban látom, a beszéd nehezebbre esik, a mi a kiállott izgalmak után nem is csoda. Jó éjszakát, a holnapi viszontlátásra.

— Jó éjt, viszonzá a grófnő kezét Rákóczi felé nyújtva.

Az ifjú fejedelem megcsókolta a grófnő szép kezét s Badinyi társaságában átment a várparancsnokhoz.

A parancsnok saját leányát bocsátotta a grófnő rendelkezésére, s katonái közül azonnal futárt küldött Nápolyba, a grófnő édesatyjához, megviendő a hírt, hogy elrabolt leánya szerencsésen megmenekült és minden veszélyen túl van.

Rákóczi Ferenc abbéli kívánsága, hogy a sors olaszországi banditákkal összehozza, így ment teljesebbé. Egész életében kellemesen emlékezett vissza a gaétai erdőben lefolyt rablókalandra, annyival inkább, mert az a kaland nem maradt következmény nélkül.

Azonban menjünk sorba az eseményeken.

Másnap reggel, mielőtt Rákóczi a vár megtekintésére indult volna, a grófnő személyesen jelent meg a fejedelem szobájában.

A kiállott rémület nem szegezte ágyhoz, jól kisírta magát, imádkozott s ez jóhatással volt lelkületére.

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

— Annyira jobban vagyok, mondá a grófnő, hogy már most útnak indulhatnék. Ha megtekintette a várat, azonnal mehetek én is, a báró úr miattam egy órát sem mulasszon.

Rákóczi a délelőtt folyamán megnézte a gaétai nézni valókat, de azért csak másnap reggelt indult útnak.

A várbelieket gazdagon megjutalmazta, s miután a várparancsnok a felesége hintóját a grófnő számára átengedte s ez a hintóban helyet foglalt, megindult a tengerparton.

Az ég derült volt, mosolygott, mintha soha villámlani nem tudna. A tenger végtelen rónája is csendesen ringatózott, mintha nem is az a tenger lett volna, mely két nappal előbb az egekig kavargott ...

Hessen-Rheinfelsi Amália hercegnő,
II. Rákóczi Ferencz neje.

Boross Vilmos

A Rákóczi-szabadságharcot lezáró szatmári béke 300 éves évfordulója alkalmából a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár rendhagyó történelemórákat és történelmi filmklubot szervez általános és középiskolai osztályok, csoportok számára.

Jelentkezés a Rákóczi-órára

A rendhagyó történelemórán a szabadságharcot korabeli források és multimédiás anyagok segítségével mutatjuk be. A filmklub keretében rövid történelmi bevezető után II. Rákóczi Ferenc koráról készült filmeket vetítünk.

A térítésmentes foglalkozásokat hétfőnként a levéltár kutatótermében (Nyíregyháza, Széchenyi u. 4.) tartjuk.

RÁKÓCZI NYOMÁBAN rendhagyó történelemórák és történelmi filmklub

I. A történelemórák választható témái:

1) *Várak Magyarországon az 1700-as évek elején*
(különös tekintettel Szabolcs, Szatmár és Bereg vármegyékre).

A foglalkozáson bemutatjuk a törökkori végvárrendszert, a 16-17. századi várépítészetet, a diákok bepillantást nyerhetnek a végvári életbe. A II. Rákóczi Ferenc életében és a szabadságharcban fontos szerepet játszó várak hangsúlyt kapnak a foglalkozáson, különös tekintettel az egykori Szabolcs, Szatmár és Bereg vármegyékre. Az órát tartja: Bánszki Hajnalka, Mohácsi Endre

2) *II. Rákóczi Ferenc és Szabolcs, Szatmár, Bereg vármegye*

A foglalkozáson a diákok megismerhetik Rákóczi és a három vármegye kapcsolatát, a szabadságharc helyi eseményeit, valamint a Rákóczi körül kialakult kultuszt és a néphagyományunkban betöltött szerepét. Bemutatjuk a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Rákóczi-korról őrzött eredeti írásos emlékeit (vármegyei jegyzőkönyvek, iratok, Rákóczi pátensei stb.), valamint a Magyar Országos Levéltárban és más közgyűjteményben őrzött Rákóczi-kincseket. Az órát tartja: Henzsel Ágota

3) *A Rákóczi szabadságharc csatái és a kuruc kor hadászata*

A foglalkozáson ismertetjük a szabadságharc legfontosabb csatáit. Bemutatjuk a harcok kimenetelét befolyásoló döntő hadászati és harcászati tényezőket. A diákok megismerhetik a korabeli hadseregeket és harcmódjukat. Az órát tartja: Novák Zoltán

II. A történelmi filmklub foglalkozásai:

1) *Kard és kocka* (78 perc, 1959)

Rend.: Fehér Imre. Fsz.: Bánhidi László, Zenthe Ferenc, Töröcsik Mari

A Rákóczi-szabadságharc idején Schwarzenau őrnagy a császári katonák félévi zsoldját szállítja Tokajra. Árvay kapitány és kis kuruc csapata megtámadja őt és kíséretét, majd elrejtőzik a közeli fogadóban. A betérő Schwarzenaunak a kuruckapitány magyar arisztokrataként mutatkozik be. Mivel az őrnagy vad szerencsejátékos, kockázni kezdenek és Árvay hajnalra a teljes zsoldot elnyeri.

A fogadóban hamarosan megjelennek az őrnagyot kereső tokaji labancok, majd a felmentő kuruc vitézek toppannak be. (Forrás: port.hu)

2) *A lőcsei fehér asszony* (92 perc, 1976)

Rend.: Maár Gyula. Fsz.: Töröcsik Mari, Madaras József

Jókai Mór regénye alapján. Lőcse városát a németek ostromolják. Korompayné eladja a várost a császárnak, de az ígért jutalmat nem kapja meg árulásáért. Apja nem bocsájtja meg Julianna tettét, így amikor birtokán szeretne meghúzódni, elküldi a bujdosók táborába, hogy ott ítélkezessenek felette. A parancsnok férjére bízta a döntést, aki azt követeli feleségétől, hogy juttassa be őket a városba. A császáriak megtudják a tervet, elfogják és kivégzik. (forrás: imdb.com)

3) *Rákóczi hadnagya* (103 perc, 1953)

Rend.: Bán Frigyes. Fsz.: Bitskey Tibor, Vass Éva, Mádi Szabó Gábor

1708. Bornemissza János portyázó kurucból lett Vak Bottyán strázsamestere. Fegyverét a hazaszeretet vezérli és a szerelem Bíró Anna, a legszebb réthei lány iránt. Az elfogott gróf Stahremberg labanc generálist személyesen viszi el a fejedelemhez, így lesz belőle Rákóczi hadnagya. Réthe közben árulás miatt labanc kézre, Anna tömlöcbe kerül. Suhajda, a kéjsóvár hajdú most azt hiszi, megszerezheti magának a lányt. Anna az öccsével üzen Jánosnak, és a rabok hívó szavára megindul Rákóczi serege. A Vág mentén ütközik meg az ellenséggel. A kurucok a győzelmi ünnepet együtt ülik Anna és János lakodalmával. (Forrás: hmdb.hu)

A filmklubot vezeti: Gottfried Barna

www.szabarchiv.hu/drupal/rakoczi-nyomaban

A győrvári csata

1706. november 6-7.

Az Esztergom elvesztése utáni katonai helyzetben, amikor Stahremberg hadserege is visszavonult nyugat felé, a kuruc erőknek egyesülniük kellett, hogy a Rába-menti átjárókat meg tudják menteni.

A császári udvar egy horvát bánt, Heister Hannibált küldött hazánk területére, aki november első napjaiban átlépte Magyarország határát. Heister pusztítva, dűlva kereste az egyesülést Stahremberg csapataival. A bán bármilyen területet hagyott el, "lábnyomát" nyomor követte. A falvakat felgyújtotta, a lakosságot kardélre hányta, nem kímélve a gyermekeket, öregeket, asszonyokat sem.

Nézzé meg galériánkat!

Zala népe riadtan Vas megyébe menekült. November 5-e körül menekülő tömegek gyűltek össze Győrváron és a környező erdőségekben. A kuruc csapatoknak Andrassy seregével kellett egyesülniük. A magyarok célja, hogy az ellenséget kicsalják védett állásaikból, és alkalmas helyen lecsapjanak rájuk. Andrassyék megkapták azt a hírt, hogy Heister átkelt a Murán, és Zalaegerszeg felperzselése után Vasvár irányába nyomul. A kurucoknak meg kellett akadályozniuk Heister és Stahremberg egyesülését.

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

November 5-én indultak el a hazánkat védő csapatok Kőszeg alól Vasvár felé, addig az ellenfél Zalaegerszeget elhagyva Egervárig hatolt előre. Az összeütközés helye ekkor még bizonytalan volt. A labancok száma 3-5000 fő között mozgott, a kurucok kb. 3-4000-en lehettek. A Habsburg-pártiak elfoglalták Egervár várát és letáboroztak. Az ütközetre Győrvár határában került sor. A csata központja a falu előtt végződő dombvonulat aljában található malom volt. Ettől észak-nyugati irányban húzódik az egykor mocsaras, de ma sík rétet kettészelő, de már csak elszórt nyomokban látható malomgát. A kurucok 1706. november 6-án reggel érkeztek községünk alá, átkeltek a gáton, és az erdők lábánál megálltak. A császári sereg nem mozdult, ezért a szabadságharc hívei elindultak, hogy a betolakodók hátába kerüljenek. A megkerülő mozdulatot az Egervár-Győrvár országút bal oldalán vonuló domb mögött hajtották végre. Ez délután 2-3 óra között lehetett. Heister csapatai figyelés és felderítés nélkül haladtak Győrvár felé. Délután 4 óra tájban érkeztek a labancok a falu melletti mocsarakon átvezető gáthoz. Az út összeszűkült, így ez megtorpanásra készítette őket. Kisfaludy László volt annak a 7 zászlóalj katonának a parancsnoka, akik azonnal rajtaütöttek az ellenségen. A támadás ideje délután 5 óra volt. A kuruc előhadak lovas rohama kettéválasztotta a császári csapatok hadoszlopát. Egyik részük sietve rohant át a gáton, többségük a gát innenső részén a malomhoz szorult.

Heister leesett lováról, kísérő kocsija és egyik ágyúja elmerült a sárban. A csata első mozzanata a kurucoknak kedvezett. Az ellenség a malom környékén megrekedt és megindította a tűzharcot. Az ágyúk tüze a kurucok csak karabélyaikkal tudtak válaszolni. A lovasság nem tudott előre nyomulni. Az éjszakát mindkét fél a csapataik megerősítésével töltötte. A kurucok visszatértek Egervárra.

Az irányítást Béri Balogh Ádám és Bezerédy Imre vette át. Úgy döntöttek, hogy nincs értelme szorosan az ellenfél előtt állni, ezért egy mérföld kitéréssel akadtak a császáriak oldalába kerülni. Egervárról kiindulva a mai vasútvonal mentén húzódó dombvonulat biztonságos rejtése alatt haladtak el, hogy Győrvár széléről a "frontra" intézzenek döntő támadást. A rohamot először Béri Balogh Ádám vezette. Az ellenfél más utat nem látván, a mocsár felé indult. A heves harcokban a kuruc brigadéros három sebet kapott és vérbe borulva bukott le lováról. A lovas csapatok rohamai voltak az ütközet döntő mozzanatai. A harc vezetését Bezerédy vette át. A császáriak már csak a menekülésre összpontosítottak. Egy karabély sortűz után megindultak visszafelé a gáton. A kurucok gyalogtámadásba mentek át. A labancok ismét a malomhoz szorultak. Ekkor már eldőlt a küzdelem, a később érkező Andrassy már csak a foglyok összeszedésében segédkezhetett. Heister Hannibált egy 17 éves zászlótartó Sibrik Gábor fogta el. A foglyot Sümeg várába vitték. A kurucok vesztesége csekély volt, kb. 100 ember veszthette életét. A győzelem osztatlan örömet okozott a hazájukat védő csapatok táborában. Rákóczi a tisztekhez írt levelében dicsérte hősiességüket, és magatartásukat követendő példaként állította az egész kuruc sereg elé.

<http://katonakutja.vasihegyhat.hu/cgi->

Kuruc költészet

Bél Mátyás szerint Dózsa lázadó parasztjainak *crux* ('kereszt', 'keresztes') elnevezéséből származik a *kuruc* szó. A nyelvtörténészek manapság inkább török eredetű vagy belső keletkezésű szónak gondolják. Az 1600-as évek közepén tűnik fel 'rabló', 'útonálló', 'csavargó' jelentésben. Kezdetben a Habsburg uralkodó és a birodalmi kormányzás ellen lázadó, bújkáló vagy fegyvert fogó nemes és közrendű személyeket a "bújdosó" szóval nevezték meg. A Thököly felkelés idején vált általánossá a lázadók / szabadságharcosok "kuruc" megnevezése. A 18. században még sokáig így nevezik az emigránsokat, de érdekes módon a Monarchiával háborúskodó freanciákra és poroszokra is ráragasztják az elnevezést. Az első kuruc felkelésnek az 1672-es megmozdulásokat nevezi a történettudomány. A kuruc küzdelmek apályát pedig a Rákóczy szabadságharc bukása hozza.

A kuruc költészet megnevezést a nagyjából Zrinyi halálától az 1720-as évekig terjedő időszak politikai költészetére szokás alkalmazni.

A kuruc költészet anyagát példásan egybegyűjtő és megjegyzetelő kritikai kiadás, Varga Imre vaskos "kék" antológiája 243 autentikus tételt vett fel az anyagába. Ez a harmadfélszáz verses szöveg nagyrészt a közköltészet körébe tartozik: szerzője többnyire ismeretlen, a kéziratosság közegében hagyományozódik, egyaránt nyitott az iskolázott elit és a népi befogadóközönség irányába. A kéziratos közvetítés során a szövegek gyakran variálódtak, helyenként a szóbeliség alakításának nyomait is magukon viselik. A közvélekedés a kuruc költészetet főleg a borús, keserű hangvétellel azonosítja, pedig ezek az énekek igen sok hangon képesek megszólalni. Műfajilag megtalálhatjuk a bújdosóversek mellett például a politikai szatírákat, a pasquillust, a voksolóverset, a bordalt, a katonaéneket de a városleírást vagy a latorverset is. A kuruc költészet sokszínűségének, irodalmi értékeinek érzékeltetésére idézzük Kosztolányi Dezső lelkes szavait:

Csodálatos ez a harminc esztendő a XVII. század végén s a XVIII. század elején. Verseinkből eltűnik az aranyfűst, mintha szél fűjné szét; Cupido, Circe, Heléna, Venus riadtan menekül, velük együtt a nimfák is [...]. Egyszerre nevükön nevezik a nőket s a dolgokat. Letépik az álarcot. A fehér paróka alól kócos fürtök, izzadt, véres, deres üstökök bukkanak elő. A nép szólal meg: a bújdosó kenyeres, akinek nincsen kenyerere, a katona, akinek "két pogány közt, egy hazáért omlik ki vére", a protestáns gályarabok éneke.

Nincs többé barokk pompa. Más van helyette. A fakóság pompája. "Mit búsulsz kenyeres, mikor semmi sincsen?" A kurucnak rongyos a dolmánya, ki van az oldala, ködmöne zsírtól avult, kalpagja a lapockáját veri, esőáztatta köpönyege megviselt, tarsolyában morzsalék sem akad, nyeregfája eltöredezett, lova rút, patkója lekopott, farkasbőre szőrehullató, palackját a pókháló szőtte be, inge szurtos, tetvek nyargalódnak rajta. Úgy rémlik azonban, hogy ez a katona nem panaszkodik, hanem dicsekszik. "Szolgámnak a neve Hányd-el-vesd-el-Gyurka. Magamnak a neve: bújdosó katona." Valami pörnyészín szomorúság ez. Folyton vissza-visszatér az ilyen sor: "Szegény árva fejem, nincs hová hajtani." Ez az őszinteség pompája. A szegénység és a szenvedés pompája. Az öngúny pompája. A hűség pompája.

A kuruc költészet anyagába - paradox módon - beleértjük az ellentábor, a labancok politikai nézeteinek hangot adó verseket is. A labanc nemcsak az osztrákok ("német") hanem a császárhű, a rebelliót elutasító magyar állampolgárok neve is.

Egyébként a labanc szó etimológiája is bizonytalan. Jókainak (A magyar nemzet története regényes rajzokban) átadva a szót:

A labanc szó származhatik ettől a szótól: „landsknecht” [zsoldoskatona] . Az egy korú krónikásoknál gyakran találjuk e szót „lac” helyette, hasonlít a „lafanc” szóhoz, ami a ruháról lecsüngő, szakadni készülő rongyot jelent. Ezt viselték azok a magyarok, akik császári szolgálatban álltak. Egyenruhájuk, fegyverzetük hasonlított a kurucokéhoz, ugyanolyan farkasbőr kacagánnyal, mely a bal vállat fedte, s a jobb kar alatt volt átkötve a mellen, elöl széles nagy csattal, a vezéreknél drágakövekkel kirakott medállal, süvegjükből hosszan alácsüggő piros csákó; hosszúra eresztett hajuk a vállat verte.

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

Az egyenlő viselet meg a nemzeti összetartozás is lehetővé tette, hogy a labanc számtalanszor áttért a kurucokhoz, és megfordítva, ahogy a forgandó sors hozta."

Jókai leírásából az is világos, hogy a kuruc és a labanc a magyar nemzeti legendárium két nevezetes alakja. Az első nagy kuruc-kultusz a Kiegyezés után, a 48-as függetlenségi pártiak körében virágzott ki. Érdekes módon a marxista irodalomtörténet is lelkesedett a kurucokért és a kuruc költészetért; az 1964-ben megjelent Spenót második kötete jóval az érdemén felüli tárgyalást szentel ennek az anyagnak. Nagy gondot fordítottak arra is, hogy a "retrográd" nemesi szemléletű kuruc költészetéről leválasszák "az elnyomott osztályok érzéseit kifejező" szegénylegény-énekeket:

A "kuruc költészet" romantikus nacionalista kategóriájának mellőzésével ezért az alá sorolt verscsoportokat sajátos karakterük, társadalmi mondanivalójuk és osztályalapjuk szerint kell meghatároznunk. Ilyen értelemben a 17. századi protestáns-nemesi barokk irodalom részét alkotó hazafias-politikai versek együttesét joggal nevezhetjük kuruc nemesi költészetnek. Nemcsak a németellenes tendencia uralkodó volta miatt, hanem azért is, mert a kurucos nemesi versek sora 1690 táján nagyjából le is zárul, s már csak néhány akad a 90-es évekből. Ez a kuruc nemesi líra hangsúlyozottan osztály-költészet, s ezért nem a később kibontakozó szegénylegény-kuruc versekkel, hanem a nemesi irodalom egyéb ágaival s későbbi nem kuruc szakaszaival alkot szerves egységet. Az osztály-jelleg ékes bizonyossága, hogy a labanc álláspontot megszólaltató néhány nemesi vers a frazeológia, érvelésmód, a "nemzet" és a "szabadság" jelszavaival való dobálódzás tekintetében mit sem különbözik kuruc ellenpárjaitól. (282.)

A kuruc "életérzés" nehezen magyarázható meg külföldieknek, nehezen önthető szavakba, benne van az életfilozófiává sűrűsödött történelmi tapasztalat, benne a lázadó kacagányos "nyalkaság", a nagy vereségek, a bújdosás pátosza, de Csínom Palkó, Adyék Mikese és a Tenkes kapitánya is. Idézzük a labanc fővezér kései rokonát: "Kevésszer gondolunk arra, hogy kuruczoknak lenni nemcsak logikai truváj a labanczok kontra, hanem önmagában is színes, összetett fogalom? Az a könnyedség, amivel a kuruczok az önáltatás révén demokráciáznak, mindenesetre ellentmond annak a népszerű klisének, mely szerint a kurucz igénye e tárgykörben szertelen, gyerekesen habókos, és hogy egy belevaló despotát elkísérne a világ végére is?" (Kis magyar pornográfia). És: "Kurucok vagyunk az utolsó vérünkig, és hiába kiált valaki: lyukas a gatyád! – azt labanc-folttal sose lehet béfoltozni!" (Termelési regény)

Bónis Ferenc meghalt hazájáért

Feketített gyásszal beborult magyar nép,
Ha elnézem, benned nincsen egy pontnyi ép.
Mert sok gyülevész nép már mindenfelől tép,
Ki miatt csak oly vagy, mint szenyvedendő kép.

Rettegés, félelem környékezett téged,
Minden bontogatja vékony békességed.
Nem állhatsz ellene, nincsen erősséged,
Mellyel rettenthetnéd fene ellenséged.

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

Azelőtt sok nemzet hatalmadat félte,
Távol helyeken is kordinak nem vélte,
Országát, mint neked tetszett, csak úgy élte,
Álmélkodva, karod erejét szemlélte.

Nem úgy van most dolgod, oda szép koronád!
Oh, híres magyarság, nincsen már, ki reád
Csak szemét is vesse, megszánja nyavalyád,
Sőt inkább többítván, nehezíti igád.

Csudára tétetik minden népek előtt;
Keserves fájdalmat szerző nyilakat lőtt
Reád ellenséged, s halma igen megnőtt
Nyomorúságidnak, kiket bűnöd is szőtt.

Igyed porban hever, rád sok veszély tódul,
Régi szabadságod szolgaságra fordul.
Vigasságod helyett szemedből könny csordul,
Kemény szív, sorsodon amely meg nem indul.

Szörnyű változásnak lábod alatt holdja,
Igen ólommá vált kardodnak bő zsoldja,
Nincs, ki romlott voltod segítséggel toldja,
Megszakadt köntösöd ép folttal békfoldja.

Csak magad maradtál, mint mezőn a tarló,
Melynek ékességét lemetszi a sarló.
Oh, édes nemzetem, mely igen vagy gyarló,
Mert nincs az udvarban éretted udvarló.

Ugyan elbágyasztott kínod, mint törött ág,
Rendeid elértek, s jajt hozó szív csak rág !
Nemzedet majd elfogy, kit ellenséged vág,
Ujabb méltóságra vajon mikoron hág?

Zsákmányolja szép jóvad mindenféle nemzet,
Valamíg ellened hozhat erős kezét,
Ki megsegítene, az rád gonoszt vezet,
Sok keserves jaj s jaj téged környékezett.

Bezzeg, fényes orcád most egyszer szégyenül,
Hogy e veszély esett rajtad véletlenül,
Eőbb rendid siralmas nagy rabságban merül,
Melyből, tudom, kevés szabadon kikerül.

Oh, kemény állapot, kin éjjel s nappal sír
Szívem, hogy nemzetem békességgel nem bír.
Magam is szenyvedek, nincsen enyhítő ír
Fogságom sebére, mely volna kedves hír.

Neked, édes hazám, vékony erőm szerint
Mindenben szolgáltam, nem mutattam csak színt;
Mint tudtam, rólad elhárítottam a kint,
Úgy cselekedtem én igaz hazafikint.

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

Igaz ügyed ha volt, kiköltem melletted,
Nagy ínséget láttam szüntelen feletted,
Melyet méltatlanul szenvedek helyetted,
Éltemet nem szántam, mert megérdemletted.

Sérelmes sebedet én gyakran kötöztem,
Borral és olajjal szívesen öntöztem,
Javaiddal magam soha nem töltöttem,
Sőt a magamét is néha ráköltöttem.

Oltalma megromlott sorsodnak voltam én,
Nem is igyekeztem soha a magamén
Ügy, mint a magadén, ügyed keserülvén,
Mind azért szállott rám most ez lángozó szén.

Boldogságod hogy nincs, szívem mely igen ser!
Tudom, e fogságban fejem véget nem ér,
Előmenetedre többé vissza nem tér,
Azért ma tetőled hív bocsánatot kér.

Iszonyú rabságot kik velem szenvedtek,
Magyarok címeri, nemes ágból lettek,
Ha miben vétettem, míg éltem veletek,
Lelkem oldására mind fejenként gyertek.

Tinéktek a nagy Úr kegyelmes atyátok
Légyen; s gondviselő szemeit reátok
Fordítja; az igaz hitet csak valljátok,
Ez leszen hasznotok, nem száll rátok átok.

Panaszotok az Úr eleibe keljen,
Kéréstelek előtte híven kedvet leljen,
Könyörgéseiteket hallgassa meg, melyen
Szívetek örömmel s vigassággal teljen.

Rabságtoknak legyen már valaha vége,
Legyetek még egyszer hazánk ékessége!
Régi ínségteknek múljon keménysége,
Ne rontson örökké mások kevélysége.

Oh, szívem öröme s életemnek fele,
Máriássy Annám, tudom szíved tele
Bánattal, mert ennek elborított tele,
Sehonnat nem fű rád vigasságnak szele.

Paizsod tenéked a nagy Isten leszen,
Sűrű bánatidban kedves véget téssen,
Ingyen irgalmában s kedvében bevészen,
Csak tiszteljed nevét mindenkoron készen.

A Jákob oltalma neked is oltalmad,
Édes kisdéd fiam, s hűségese tútorod,
Keserűségidben enyhítő orvosod,
Felhozza még egyszer vigasságos napod.

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

Téged, édes hazám, ki ínséget szenvedsz,
Szörnyű félelembe majd szintén elepedsz,
Senkit oltalmadra sehol nem remélhetsz,
Istennek ajánllak, fordulj e vezérhez!

Rajtad a nagy Úrnak áldása maradjon,
Irgalma mint a víz bőven rád áradjon,
Mikor vívsz a harcon, karod ne fáradjon,
Ellenség törében néped ne akadjon.

Igazság és jóság szeretettel egymást
Csókolgassák benned ugyan szemlátomást,
Lásson határodban minden bő áldomást,
Tiszteljék az Istent fiaid és nem mást.

A te igaz hited világ hitvány java
El ne szakaszthassa tőled hímes szava,
Sok kísértetekben legyen ízes sava,
Így nem árt lelkednek pokol forró tava.

Szentséges Jehovám, látom, életem már
Tovább nem nyújtatik, fényességed is vár,
Im, hitem kezekben letészemi, semmi kár
Nincs benne, épségben megállott, vizsgálód bár.

Uram, elvégeztem, melyet bíztál reám,
Igaz vallásomban, melyben szült volt anyám,
Híven megmaradtam. Jövel, kedves atyám,
Lelkemet vedd hozzád, add meg szép koronám!

Az ezerhatszázban és a hetvenegyben
A Szent György havának harmadik hetében,
Pozson városában, rabságba létemben
Így kesergém sorsom s hazámat ügyében.

Forrása: A kuruc küzdelmek költészete, kiad. Varga Imre, 18. sz. Címvariáns: *Bónis Ferenkeserves éneke*. Bónis Ferenc a Wesselényi-féle függetlenségi mozgalom "keményvonalas" résztvevője. A Wittnyédi-féle protestáns köznemesi ág egyik vezéregyénisége volt. Tényleges katonai ellenállást szinte egyedül ő mutatott az összeesküvők elfogására küldött császári csapatok ellen. Nem véletlen, hogy a három fő vádlotton kívül csupán rajta (és később a rajongó Drábik Miklóson) hajtották végre a kiszabott halálos ítéletet. 1671. április 30-án Zrinyi Péterékkal és Nádasdyval egy időben fejezték le Pozsony városában.

A kolofón szerint maga Bónis Ferenc írta a verset pozsonyi fogságában, kivégzése előtt két héttel. Lehetséges, hogy valóban ő a szerző, valószínűbb, hogy más írta a nevében – esetleg eredeti Bónis-szöveg felhasználásával. Fennmaradt [könyvtárlajstroma](#) szerint versszerető ember lehetett, a könyvek között természetesen ott találjuk az *Adriai tengernek Syrenáit*át. A műfaj történet számon tartja a búcsúénekek sajátos változatát: amelyet a kivégzés során ad elő az elítélt. (Legismertebb világirodalmi példája Villon két Testamentuma.) Bónis éneke inkább a halotti búcsúzóik poétikai hagyományát követi; a politikai végrendelkezés után bocsánatot kér, és elbúcsúzik hozzátartozóitól.

A verset különösen fontosá teszi, hogy az első strófa nép-ép-tép-kép rímei a rímtoposz *Hymnus* felé ívelő hagyománytörténetének fontos állomását képezik. Lásd még: Rimay János: [Oh, szegény megromlott...](#), [Rákóczi-nóta](#).

<http://szelence.com/kuruc/index.html>

2013 jan 2

Pályázati felhívás

Szlovákiai magyar iskolába íratott gyermekek részére

A felvidéki iskolai beiratkozások esedékessége folytán a Rákóczi Szövetség a 2013/2014-es tanév magyar iskolakezdői számára meghirdeti beiratkozási ösztöndíj pályázatát.

A program a tavalyi évhez hasonlóan minden magyar iskolakezdőre (a 0. osztályba íratottakat nem érinti, csak akkor, amikor majd első osztályba lépnek) vonatkozik Szlovákia területén.

A Rákóczi Szövetség a programot továbbra is a magyarországi civil társadalom és az önkormányzatok adományaira alapozva hirdeti meg.

A Szövetség december folyamán 13 248 szlovákiai magyar óvodás szüleinek jutatta el [levelét a magyar iskolaválasztás érveivel](#) együtt, karácsonyi ajándécsomaggal összekötve. Ebben a levélben tájékoztatták a szülőket a beiratkozási ösztöndíjról, jelezve számukra, hogy az ehhez szükséges pályázati adatlapot az iskolai beiratkozáskor tölthetik ki. 3866 olyan óvodást sikerült megszólítani, akik beszélnek magyarul és 2013 szeptemberében iskolakötelessé válnak. Ezek az óvodások a Rákóczi Szövetségtől karácsonyi ajándécsomagjukban többek között megkapták az Apáczai Kiadó iskolakezdési könyvcsoomagját is.

A Szövetség azzal a kéréssel fordult partnereihez, hogy pályázati felhívását használják fel az iskolaválasztási kampányban, illetve az adatlapot az iskolai beiratkozások alkalmával töltsék ki a beiratkozó gyermekek szüleinek! A kitöltött pályázati adatlapokat, a területileg illetékes Célalpok képviselőinek vagy közvetlenül a Rákóczi Szövetség központi irodájának kell elküldeni, legkésőbb a szeptemberi iskolakezdésig. Az ösztöndíjak átadására a pályázati felhívásban foglaltaknak megfelelően kerül majd sor 2013 őszén.

[A Beiratkozási Programról az MR1 Kossuth Rádióban](#)

Csatolmány

Méret

 [Pályázati felhívás 2013](#) 721 KB

 [Pályázati adatlap 2013](#) 325.76 KB

www.rakocziszovetseg.org

Rákóczi-emlékhelyek Kárpátalján

II. Rákóczi Ferenc emléktáblája Beregszászban

Rákóczi-emlékhelyek Kárpátalján

Esze Tamás-emléktábla Beregszászban

Hol halt meg Vak Bottyán ?

300 évvel ezelőtt, 1709. szeptember 26-án –egyes források szerint 27-én- szentlőrinc-káptalányi táborában –más források szerint Tarnaörsön- meghalt II. Rákóczi Ferenc legsikeresebb tábornoka, Bottyán János generális. A jeles történelmi személyiség életét övező legendárium, a Tápió mentéhez halála révén való kötődése, a halála és eltemetése körüli titokzatosságok indokolják, hogy a 300 éve zajlott Rákóczi-szabadságharc kiemelkedő alakjáról megemlékezzünk.

Protestáns kismemesi családban született 1643-ban. Az elszegényedett család fiának születését kérdőjellel ábrázoljuk, ez a dátum a valószínűsíthető év. Ami viszont már hiteles: 1669-ben Jósza Pál özvegyét, Lakatos Juditot vette feleségül, akinek tekintélyes vagyonát az asszony 1706-ban bekövetkezett halála után örökölte. Az idős katona 1707-ben újra nősült: a Pápan élő 20 éves hajadont, Forgách Juliannát vette nőül. Mindkét házassága gyermektelen maradt.

Ami számunkra talán fontosabb: miként lett a lovászfőből a magyar történelem legendás tábornoka, akinek haditetteit minden iskolában tanítják. A források szerint a nagyszombati jezsuiták vágsellyei birtokán volt lovász, aki környezete hatására áttért a katolikus hitre. Ennek meg is lett az „eredménye”: apja kitagadta az örökségből.

Amikor 1665-ben a közeli Érsekújvár török kézre került, a fiatal lovászfő Vágsellyén a végvári vonal támaszpontjának katonája lett. 1676-ban már sellyei lovasok zászlóartója. 1681-83-ban Komáromban szolgált, ahol vitézi tettei alapján hadnaggyá léptették elő.

Ebből a korból származik legendáriuma híres tette, mely szerint fogadást kötött társaival, hogy az érsekújvári műezrint ledobja a minaret erkélyéről. Bottyán megnyerte a fogadást, s menekülése közben számos törököt megölve sértetlenül került ki a kalandból.

1683-ban már mint főhadnagy vett részt Esztergom visszafoglalásában. A város lovasságának parancsnokává kinevezett Bottyán két évvel később sikeresen védelmezte a várat Ibrahim budai pasa támadásával szemben. Részt vett Buda 1686-os visszafoglalásában, melyben kiemelkedő vitézségéért I. Lipót megerősítette őt nemességében. Címert és egy kúriát kapott Esztergomban, a város leggazdagabb embere lett.

Viceóbesteri –alezredesi- rangban a török elleni délvidéki hadjáratban Lotaringiai Károly oldalán harcolt. 1692-ben I. Lipót császár ezredessé léptette elő, egy huszárezred tulajdonosává tette. Belgrád visszaszerzésében nyújtott tetteiért vitézségi nagy aranyéremmel tüntették ki. Ebben az időben veszítette el egyik szemét, s katonái innentől nevezték Vak Bottyánnak.

1696-98 között a három város: Kecskemét, Nagykőrös, Cegléd és vidéke katonai parancsnoka volt. Ebben az időszakban több alkalommal is járt térségünkben, a Tápió mentén. 1697-ben már Savoyai Jenő parancsnoksága alatt harcolt, aki nagyra becsülte a kiváló katonát.

1699-ben a karlócai békekötés után a császári seregek garázdálkodása kedvet szegte, s esztergomi kastélyába –ma ez az épület a városháza- vonult vissza. Alapítványai révén a szegények jótévedőjeként messze földön tisztelet övezte.

1701-ben a franciák ellen harcolt a spanyol örökösödési háborúban. Ebben az évben Rákóczival való titkos kapcsolata vádjával bíróság elé állították, azonban bizonyítékot nem tudtak ellene felmutatni, Bottyánt felmentették.

1703-ban a császár a kurucok ellen küldte a Schlick generális vezényelte sereggel. Zólyom vára alatt került sor arra a párbajra, melyben Rákóczi sikeres ezereskapitányával, az akkor 23 éves Ocskay Lászlóval csapott össze. A párbajban minkét katona súlyos sérülést szenvedett. A Zólyom várában rekedt Bottyán–miután tisztára, Forgách Simon katonáival egy éjjel elmenekült- tárgyalásokat kezdett a várat ostromzár alatt tartó kuruc főtisztekkel. A fejedelem 1703. december 10-én aláírta tábornoki kinevezését, s tíz nappal később a dunántúli csapatok főparancsnokává nevezte ki.

A sebeit esztergomi házában gyógyító Bottyánt a város császári parancsnoka árulás vádjával lefogatta. Egy naszádon vitték a bécsi haditörvényszék elé, s nem kétséges, hogy mi lett volna az ítélet. Hívei azonban Nyergesújfalunál kiszabadították. Feleségét –aki közreműködött a szöktetésben- a császáriak börtönbe vetették.

Mint a fejedelem generálisa 1704. november 16-án bevette Érsekújvárat. Ezt követően még ez évben a Duna-Tisza közén hadakozott –ekkor vetette sorsa ismét vidékünkre- , ami után 1704. december 26-án részt vett a nagyszombati ütközetben. Mint a nyugati végek parancsnoka tört be Morvaországba, ahonnan gazdag zsákmánnyal tért vissza.

1705 tavaszán a dunántúli átkelés biztosítására emelte Dunakömlőd tájékán Bottyán várát. II. Rákóczi Ferenc 1704 tavaszán maga is ide igyekezett, s ekkor történt a régióknak történelme szempontjából jelentős április 19-i nagykátai hadiszemle. 1705 végén Bottyán kiszorította a Dunántúlról a császári seregeket, Szentgotthárdnál győzelmet aratott Heister tábornok felett. 1706-ban a kurucok elfoglalták Esztergomot, s Vak Bottyán védelmi körzete kiegészült a Felvidékkel. 1707-ben sorozatos csatákban biztosította az ország legjobb fenyegetett részének védelmét. A Vág mentén eredményesen küzdött Stahrendberg tábornok seregei ellen, akinek elfogását a „Rákóczi hadnagya” c. nagysikerű regény és a belőle készült film dolgozta fel.

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

1708 végén, a trencsényi csatavesztés után hanyatló ágba került a kurucok csillagzata. Rákóczi Bottyánt a bányavárosok parancsnokává tette. Egyre többen álltak át a császár oldalára, a kuruc sereg is egyre apadt. Bottyán a kedvezőtlen helyzet ellenére mindvégig kitartott a fejedelelem hűségén.

Bottyán 1709. augusztusában jelentős győzelmeket tudott aratni a Felvidéken. Szerette volna a bányavárosokat visszafoglalni, ezt a tervét azonban már keresztülhúzta a kérelhetetlen és kegyetlen sors.

Sötér Tamás a Tápió mente legjelentősebb főtisztje –birtokai Tápiószápon voltak, sírját is a süllyápi műemlék templomban valószínűsítik a források- volt 1709 nyarán a Duna-Tisza közének cirkáló parancsnoka. Sötér Tamás gyakran táborozott Nagykáta, Szentmártonkáta, Kóka határában, erről tanúskodnak az innét keltezett levelek.

Rákóczi júliusban Bottyánra bízta az ország középső része és a Dunamellék parancsnokságát, s ő bízta meg távollétében Sötért a feladat gyakorlati végrehajtásával. Sötér sürgős segítséget kért Bottyántól, ugyanis a szerémségi, marosmelléki, bácskai rácok csapatokba verődve pusztították a Duna-Tisza között. Kérte parancsnokát, hogy siessen, mert különben elvész az Alföld.

Bottyán a sikeres selmeci katonai műveleteket hagyta félbe, s a Zagyva melletti Lőrincátán vert tábor. Úgy gondolta, hogy kedves testőrszázadával megpihen egy ideig, amíg lovasságát Sötér támogatására küldte előre. Tudjuk, hogy 1709 augusztusában még résztvett a gyöngyösi megyei közgyűlésen. Ebben az időben hatalmas pestisjárvány dühöngött az országban, s ez táplálta azt a legendát, hogy a tábornok pestisben halt meg.

A lőrincátai táborban való tartózkodása során értesült arról, hogy Hatvan a császár hűségére készül átállni. Tudta, hogy amennyiben a hatvani vár a császáriak kezére kerül, az egész Mátravidék és a Zagyva határolta térség kerül veszélybe. Váratlanul termett a hatvani várban. Vizsgálata nyomán az árulásra készülőköt vasra verve küldte a fejedelemhez, s a várba új őrséget állított.

Számunkra rendkívül becses emlék Bottyánnak 1709. szeptember 18-án –nem sokkal halála előtt- gróf Bercsényi Miklósnak írt levele. Ebben a levélben beszámolt fölöttesének, hogy rendkívül kevés katonája van, s a pestis sok áldozatot szed a környéken. Magáról és állapotáról a következőket írta: „*Magam beteges állapottal vagyok, úgy hogy csak az ágyot kell nyomnom, mivel az napokban olly hirtelen nyavalya ütözött belém, ha nem értek volna érvágással a borbélyok, talán azonnal megholtam volna...*” A levél keltezése: „*Maradok in Castris ad Szent Lőrinc Káta positis 18. Septembris 1709.*”

Bottyán lőrincátai táborából a rácok ellen kívánt indulni, erről tudósította Bercsényit is. Mindenkit megdöbbentett a hír, mely szeptember 27-én Bottyán haláláról számolt be. A néphit szerint a tábornok testét nem foglya a golyó, száz halállal nézett szembe. Egészségével nem sokat törődött. A Felvidékről történt gyors menetelés, a hatvani árulás izgalmai valószínűleg teljesen aláásták egészségét. Májusban már jelezte a bajt egy ugyancsak Bercsényinek írt levélben: „*Én most mindennap kúraban vagyok, mert oly borbélyom akadt, aki életit kötötte hozzá, ha meg nem gyógyít.*” Lába rendkívül dagadt volt, alig tudott járni. Halálát nem pestis, nem a rácok merénylete, hanem agyhártyagyulladás okozta.

Bercsényi szomorúan írta a fejedelemnek: „*Most hozták a hírit, szegény Bottyán vak sógor tegnap 8 óra tájban behunyta az másik szemét is.*” Rákóczi emlékirataiban így vall kedves tábornokáról: „*Nem volt sem jó származású, sem művelt ember, ezért igen nyers volt, de józan, éber, szorgalmas. Szerette a népet, és az is rendkívül szerette őt, mert katonáit szigorú fegyelemben tartotta, de mindenkor igazságot szolgáltatott nekik, amikor igazuk volt.*”

Bottyán János temetésére fényes külsőségek között, ágyúörgés és katonai díszpompa közepette került sor. Megfáradt testét Gyöngyösön a ferences rend templomának kriptájába helyezték el. Pontos nyughelyét nem jelölték meg, s érdekes módon a befalazott kriptá feltárására az elmúlt 300 év alatt egyszer sem került sor. A templomban levő emléktábláját a magyar országgyűlés nevében 1907-ben Thaly Kálmán avatta fel. A gyöngyösi ferences templom előtt álló lovasszobrát, Mihály Árpád szobrászművész alkotását 1969-ben emelték. Esztergomban sok mindent neveztek el a város neves lakójáról, s ez évben Bottyán-émlékévet hirdettek a Duna parti városban.

Ha valaki böngészi a világhálót, két magyar település bemutatkozásában szinte szó szerint hasonlóan szerepel: „*A település határában levő táborában hunyt el 1709. szeptember 26-án (27-én) Bottyán János.*” Azt hiszem, hogy olvasóimmal abban megegyezhetünk, hogy a hadak villáma csak egy helyütt és egyszer tudta örökre lehunyni a szemét. A források szinte fele-fele arányban ítélik oda a halál helyszínét Szentlőrincátának és Tarnaörsnek. Szentlőrincátá mellett szól az innét, a halála előtti napokban keltezett levele. Miután határozott terve a rácok elleni büntető hadjárat volt, az Alföldre vezető út a Tápió mentén, s nem pedig Tarnaörs felé vezetett volna.

Tarnaörs 1693-ban pusztá, báró Haller Sámuel birtoka volt. A falu határában, a kuruc tábor feltételezett helyén kopjafát állítottak, melyet a helybeliek minden évben szeptember 26-án koszorúznak meg.

Rákóczi Hírlevél 29. megjelenése

Szentlőrincén az iskola előtt Sebestyén Benedek református lelkész –csapatunk tiszteletbeli tagja- Bottyánt ábrázoló alkotása mellett egy faragott kopjafa áll, őrizi a kuruc vezér emlékét. Akár itt, akár Tarnaórsón halt meg Bottyán, az mindenképpen biztos, hogy Lőrincáta határában táborozott a halála előtti napokban. Ezt a tényt különben senki sem vitatja.

A nagykátai Kossuth Lajos Hagyományörző Csapat 2004-ben indított emléksorozata, a „Rákóczi-évek a Tápió mentén” mozgalma keretében minden évben szeptemberben kerékpártúrát szervez Lőrincátára, Bottyán halála emlékére. A 300. évfordulóról **2009. szeptember 27-én, vasárnap emlékezünk meg.** Gyülekezés reggel 8 óráig Nagykátán a római katolikus templom melletti Szent György-parkban.

Basa László

Megjelent a tapiokultura.hu online újságban 2009. szeptember 23-án.

II. Rákóczi Ferenc 1704. április 19-én Nagykátán írt levele (részlet)

„...Igaz elkezdett Nemzetséges Igyünknek Isten eő szent Felsége kegyelmes vezérlése és kegyelme által való boldogulásunknak meg akadályoztatására micsoda haszontalan pátens Levelét folytatta Ellenségünknek Siegbertus Hajszter Generálissa a Nemes Vármegyékben, nem kételjük a Nemes Vármegyének minden rendinek vagyontudára, melyből kiki által látta, ha szinten édes Nemzetségünkön véghez vitt természetes gyűlöletéből származott törvénytelen uralkodásának s birodalmának elromlását tapasztalva is: mindazonáltal a mostani hadaink egy kevésé lett meg- nyomattatásával (mellyel össze köttetett eleitől fogva, akármely szerencsés Hadakozásnak is dolga) régen Országhoz s személybeli igazságunknak s Szabadságunknak, Rendünknek végső tellyességgel való elfordítására...

....ezen mostani hadakozásaiban leendő községinek nagyobb bátoríttatására fölvevtt útunkat a Dunán túl való által menetelre siettetyük, leszünk is oly nemzetséges és idegen fegyveres és feles számú haddal, mellyel megegyezvén azon ellenségünknek nemcsak ellene állhassanak, hanem egészen széllal vervén, mégres gonosz s Nemzetünk szabadságának tellyességgel való eltöröltetésére kikoholt praktikáját semmissé tehessük...

...igaz Hazafiúságát parancsolatihoz való engedelmességgel addig is az ellenség ellen kívántató köz Igyünknek szolgálattját kívánatos triumphussal velünk együtt –kikért is igaz magyar vérünket s életünket igazságossan fölszenteltük s vérünk omlásával s halálunkkal Nemzetünknek szabadságát föl váltanunk készek vagyunk – az mint eddig, úgy továbbra is szerencsésen segíthessük.

Datum ex Kasztris nostris ad Nagy-Káta positis. Die 19. Mensis Aprilis 1704. Franciskus P. Rákóczy.mp. (L.S.)
Joannes Pápay.mp.”

<http://kossuth94.5mp.eu/web.php?a=kossuth94>

A vármegye címere

29. Kolozs vármegye

Szent István óta várispánság, majd vármegye. A királyság első századában épített várat Kolozsvárnak nevezték el. A Kolozsvár név előtagja, a kolos, vallon eredetű szó, jelentése; erődített hely. A Kolozs nevet vette föl az új megye is, melyet oklevélben először 1173-ban említenek, Kolozs vármegye címeres pecsétjét, Mária Terézia adományozta 1755-ben. A csücsköstalpú pajzsot barokk motívumok foglalják keretbe. A pajzs hasítással, és vágással negyedelt. Az első mezőben felfülből kinyúló emberi kar egy királyi kiváltságot tartalmazó függőpecséttel ellátott oklevelet tart. A 2. és 3. mezőt egy-egy hullámos pólva osztja, amelyek a Szamos folyót szimbolizálják. A szőlőfürtök és a gabonakéve a föld termékenységét jelképezik. A 4. mezőben, a kolozsmonostori konventre utalva, egytornyú templom lebeg, tetején latin keresztrel. Pajzstartók; jobbról Pallasz Athéné, a bölcsesség istennője áll, szegélyezett és díszített mellpáncélban, kezében lándzsa, lábánál egy nyolcszögű szegecselt és domborműves pajzs látható. Balról Mars, a római mitológiában a háború istene áll, ókori mellpáncélban, bal kezében hadvazéri jogar, lábánál ágyúgolyók, dob, lándzsa, és zászló látható.

A címerjuharfából készült.

A vármegye területe Kolozsvár központtal; 5006 km²-volt. A trianoni békeszerződés (1920.jún.4.) az egész területet Romániához csatolta.

"Mert éppen az adja meg a lét komolyságát, hogy egy olyan világban élsz, amelyben az a hang, amely az igazi útra hív, csak egészen halkán szól, ugyanakkor benned és körülötted ezernyi hangos szó mondja pontosan annak az ellenkezőjét."

s79.freeblog.hu/archives/2011/10/09/II_Rakoczi_Ferenc_idezet/

A Rákóczi Hírlevelet szerkeszti: Fenyvesi Miklós

<http://rakoczihirlevel.freewb.hu/>

Terjeszti a Kárpáti Harsona

<http://www.karpatiharsona.info>